

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

БУЧИНСЬКИЙ АРТЕМ В'ЯЧЕСЛАВОВИЧ

УДК 378.041:004

**ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З
ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.09 – теорія навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Ткачова Наталія Олександрівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
професор кафедри загальної педагогіки
і педагогіки вищої школи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Малихін Олександр Володимирович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, завідувач
кафедри романо-германських мов і перекладу;

кандидат педагогічних наук
Пучков Ігор Русланович,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет», старший викладач кафедри
природничо-математичних дисциплін.

Захист відбудеться «25» січня 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди за адресою: вул. Алчевських, 29, ауд. 216, м. Харків, 61002.

Із дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С.Сковороди за адресою: вул. Валентинівська, 2, ауд. № 214-В, м. Харків, 61168.

Автореферат розісланий «23» грудня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. А. Штефан

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Нагальною потребою сучасного суспільства є підготовка у вищій школі конкурентоспроможних, компетентних, мобільних у соціальному та професійному плані фахівців, здатних до неперервного самовдосконалення впродовж всього життя. Тому в освітньому процесі вищого навчального закладу підвищується роль самостійної навчальної діяльності студентів, ефективність якої значною мірою залежить від сформованості в майбутніх фахівців знань і вмінь грамотно застосовувати в навчанні сучасні інформаційно-комунікативні технології. В інформаційному суспільстві зазначені технології мають високу значущість для всіх сфер життєдіяльності людей, а тому виникає необхідність у забезпеченні оволодіння ними студентами різних спеціальностей.

Чинні вимоги до організації процесу навчання студентів, у тому числі їхньої самостійної навчальної діяльності на основі застосування інформаційно-комунікативних технологій визначено в законах України «Про освіту» (1996 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про Концепцію Національної програми інформатизації» (1998 р.), «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (2007 р.), Національній стратегії розвитку освіти України до 2021 року та в інших нормативних документах у галузі освіти.

Варто зазначити, що поглиблення процесів гуманізації й демократизації сучасного суспільства зумовлює підвищення статусу гуманітарної освіти. Як наслідок, загострюється проблема вдосконалення самостійної навчальної діяльності майбутніх фахівців гуманітарного профілю, у тому числі з використанням інформаційно-комунікативних технологій. Однак під час проведення пілотажного дослідження (у ньому брали участь 258 студентів-гуманітаріїв) було з'ясовано, що майже 60 % респондентів під час здійснення цієї діяльності відчують ті чи інші утруднення. З огляду на це важливо впроваджувати в освітній процес вищу педагогічні засоби, які дадуть змогу вдосконалити самостійну навчальну діяльність студентів гуманітарних спеціальностей із застосуванням сучасних інформаційно-комунікативних технологій.

Як встановлено в дослідженні, певні аспекти цієї проблеми вже були предметом вивчення науковців. Так, питання гуманітаризації й гуманізації освіти висвітлено в доробках М. Кагана, М. Ретівіха, В. Розіна, Ю. Сенька, К. Цейковича та ін. Суть гуманітарного знання та його роль у житті сучасної людини розкрито в дослідженнях Т. Браже, В. Краєвського, В. Шаповалова, І. Шалигіної та ін. Окремі питання підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю висвітлено в працях таких авторів, як О. Веровська, О. Зимовець, Т. Шанскова та ін. Концептуальні засади організації самостійної роботи учнів і студентів визначено в теоретичних доробках В. Бондаря, В. Буряка, О. Малихіна та ін. Взаємозв'язок понять «самостійна навчальна діяльність», «самостійна пізнавальна діяльність», «самостійність» розкрито в дослідженнях Н. Бібік, І. Лернера, Н. Тализіної та ін. Шляхи впровадження інформаційно-комунікативних технологій в освітній процес

навчальних закладів різних типів проаналізовано в доробках А. Байраківського, Л. Карташової, З. Слєпканя, Г. Балла, В. Глушкова, М. Жалдака, В. Монахова, І. Підласого, Є. Машбиця, Є. Полат, О. Тихомирова та ін. Можливості використання інформаційно-комунікативних технологій під час організації різних видів самостійної навчальної діяльності проаналізовано в дослідженнях Є. Ганіна, Ю. Калугіна, І. Пучкова, О. Федорової, Т. Шамової та ін.

Окреслений перелік засвідчує, що науковці до сьогодні дослідили різні аспекти порушеної проблематики. Однак, як засвідчує аналіз наукової літератури, проблема організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей на основі застосування інформаційно-комунікативних технологій ще не була предметом окремого дослідження.

Актуальність порушеної проблеми посилюється необхідністю усунення таких суперечностей:

- між наявним ступенем теоретичного обґрунтування організації та змісту самостійної навчальної діяльності студентів у сучасній вищій школі й невисоким недостатнім рівнем упровадження в роботу вишів інноваційних форм і методів цієї діяльності;

- між необхідністю ефективного управління самостійною навчальною діяльністю студентів і недостатньою науково-методичною розробленістю цієї проблеми в умовах інформатизації й гуманітаризації вищої освіти;

- між підвищеними вимогами до якості самостійної навчальної діяльності майбутніх фахівців гуманітарних спеціальностей на основі використання інформаційно-комунікативних технологій і реальною готовністю студентів до її проведення.

Актуальність порушеної проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, а також нагальна необхідність у подоланні виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами. Дослідження виконане згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики професійної освіти та кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих закладах» (РК № 1-200199U004104).

Тему дослідження затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 1 від 01.03.2013) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 28.05.2013).

Мета дослідження – виявити вплив теоретично обґрунтованих та експериментально перевічених дидактичних умов на готовність студентів-гуманітаріїв здійснювати самостійну навчальну діяльність на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. З'ясувати суть самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

2. Визначити структуру та зміст готовності студентів гуманітарного профілю здійснювати самостійну навчальну діяльність на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

3. Уточнити критерії та показники готовності студентів гуманітарних спеціальностей до реалізації самостійної навчальної діяльності із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій.

4. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

Об'єкт дослідження – процес навчання студентів у вищому закладі освіти.

Предмет дослідження – дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

У дослідженні зроблено **припущення**, що ефективність організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних факультетів з використанням інформаційно-комунікативних технологій підвищується за таких дидактичних умов:

1) забезпечення комплексного формування в майбутніх фахівців знань і вмінь, необхідних для реалізації самостійної навчальної діяльності із застосуванням указаних технологій;

2) здійснення педагогічного супроводу впровадження інформаційно-комунікативних технологій у самостійну навчальну діяльність студентів-гуманітаріїв з урахуванням специфіки обраної ними спеціальності;

3) залучення майбутніх фахівців до виконання комплексу спеціально підготовлених завдань із метою накопичення досвіду реалізації самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

Вирішення поставлених завдань здійснювалося за допомогою використання комплексу таких **методів дослідження**:

- *теоретичних*: аналіз, порівняння, узагальнення поглядів різних науковців із метою з'ясування стану розробленості досліджуваної проблеми, формування основних теоретичних положень і категоріально-понятійного апарату дослідження;

- *емпіричних*: педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, педагогічний експеримент для перевірки ефективності дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей на основі використання інформаційно-комунікативних технологій;

- *статистичних*: методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Експериментальною базою дослідження були Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди та Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- уперше* обґрунтовано й експериментально перевірено дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій (забезпечення комплексного формування в майбутніх фахівців знань і вмінь, необхідних для проведення самостійної навчальної діяльності із застосуванням указаних технологій; здійснення педагогічного супроводу впровадження інформаційно-комунікативних технологій у самостійну навчальну діяльність студентів-гуманітаріїв з урахуванням специфіки обраної ними спеціальності; залучення майбутніх фахівців до виконання комплексу спеціально підготовлених завдань із метою накопичення досвіду реалізації самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій);

- уточнено* суть самостійної навчальної діяльності студентів-гуманітаріїв на основі використання інформаційно-комунікативних технологій як виду навчальної діяльності, яка виконується ними самостійно та спрямована на оволодіння узагальненими теоретичними знаннями, способами предметних і пізнавальних дій, професійними компетентностями на основі збирання, опрацювання, збереження й передачі інформації за допомогою комп'ютера; структурні компоненти (мотиваційний, знаннєвий, діяльнісний, особистісний) та зміст готовності студентів до здійснення цієї діяльності, критерії (мотиваційно-пізнавальний, когнітивно-функціональний, особистісно-творчий) й показники готовності;

- подальшого розвитку* набули форми й методи (підготовка рефератів, доповідей, мультимедійних проєктів, веб-квестів, виступів на інтернет-конференціях тощо) організації самостійної навчальної діяльності студентів-гуманітаріїв на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що дає можливість широкого впровадження теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій в освітній процес інших вищих навчальних закладів.

Основні результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 1/10-474 від 06.02.2015), Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (довідка про впровадження № 2833/01-55/33 від 27.02.2015) та Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка про впровадження № 1/2655 від 13.02.2015).

Розробленими науково-методичними матеріалами з питань організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій *можуть послуговуватися* викладачі для вдосконалення цієї діяльності майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах, а також для укладання підручників, навчально-методичних посібників. Матеріали дисертації можуть бути також використані студентами при написанні курсових і магістерських робіт.

Особистий внесок здобувача в працях, опублікованих у співавторстві, полягає в розкритті суті самостійної навчальної діяльності студентів у сучасному вищі, представленні результатів аналізу експериментальної перевірки умов організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних факультетів з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

Апробація результатів дослідження здійснювалася в публікаціях матеріалів дисертації, а також у виступах на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях, а саме: «Новина та за напереднали наука» (Софія, 2013 р.), «Сучасна вища і середня освіта в умовах реформування: проблеми, теорія, практика» (Харків, 2013 р.), «Психолого-педагогічне забезпечення професійної підготовки фахівців технічного, економічного та гуманітарного профілю» (Херсон, 2014 р.), «Інформаційно-комунікативні технології як інноваційний засіб навчання студентів» (Харків, 2014 р.), «Еuropejska nauka XXI rowiek» (Перемисьль, 2014 р.).

Основні положення й результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії і методики професійної освіти, кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2010–2015 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 12 публікаціях (серед яких 10 одноосібних), а саме 6 із них опубліковано в провідних фахових виданнях (із них 5 – одноосібних), 1 – в зарубіжному періодичному виданні, 5 – у матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 189 сторінок, із них основного тексту 164 сторінки, список використаних джерел налічує 278 найменувань, із них 7 – іноземною мовою. Дисертація містить 26 таблиць (на 15 сторінках), 3 рисунки (на 2 сторінках) і 8 додатків на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію й упровадження отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретичні питання організації самостійної навчальної роботи студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій**» на основі аналізу наукової літератури з'ясовано суть самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій, визначено структуру та зміст готовності майбутніх фахівців гуманітарного профілю здійснювати цю діяльність, теоретично обґрунтовано дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

На підставі аналізу наукової літератури встановлено, що поняття «самостійна навчальна діяльність» розуміється вченими як: самостійний пошук необхідної інформації, набуття знань, використання цих знань для розв'язання навчальних, наукових і професійних завдань (С. Архангельський); сукупність багатьох елементів: творчого сприйняття й осмислення навчального матеріалу під час лекцій, підготовки до занять, екзаменів, заліків, виконання курсових і дипломних робіт (О. Молібог); управління студентами власною навчальною діяльністю за відсутності викладача (В. Граф, І. Ільясов, В. Ляудіс); один із різновидів пізнавальної діяльності, спрямованої на загальноосвітню й спеціальну підготовку студентів і керовану викладачем (О. Малихін) тощо. З урахуванням різних позицій науковців визначено, що в контексті дослідження *під самостійною навчальною діяльністю студентів розуміється специфічний вид діяльності, яка виконується ними самостійно та спрямована на оволодіння узагальненими теоретичними знаннями, способами предметних і пізнавальних дій, професійними компетентностями.*

У дисертації доведено, що одним із засобів підвищення ефективності цієї діяльності студентів є інформаційно-комунікативні технології, які дають змогу значно розширити пізнавальні можливості людини. Цей феномен тлумачиться науковцями як: сукупність методів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюг, що забезпечує збір, обробку, зберігання й відображення інформації з метою зниження трудомісткості її використання, а також для підвищення її надійності й оперативності (М. Кадемія, І. Шахіна); нові комп'ютерні технології (І. Протазанова); педагогічна технологія, що використовує спеціальні програмні та технічні засоби до різних інформаційних джерел (електронні, друковані, інструментальні, людські) та інструменти спільної діяльності, спрямовані на отримання конкретного результату (І. Дробишева, К. Морозов) тощо.

На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок про те, що інформаційно-комунікативні технології є засобом збирання, опрацювання, збереження й передачі інформації за допомогою комп'ютера. Також встановлено, що основними перевагами цих технологій є надання можливості: індивідуалізації й диференціації навчання; інтенсифікації самостійної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу; розширення інформаційних потоків за допомогою використання мережі Інтернет; підвищення мотивації та пізнавальної активності студентів; суттєвого прискорення передачі знань і накопиченого досвіду студентам; активного реформування традиційної системи освіти на засадах її подальшої комп'ютеризації, що відповідає запитам інформаційного суспільства.

Варто зазначити, що організація самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей має певні особливості, зумовлені специфікою вивчення гуманітарного об'єкта. Зокрема, за висновками науковців, гуманітарне мислення людини виявляється в постійному полілозі культури, а тому формується через залучення людини до різних культурних контекстів шляхом створення відповідного освітнього середовища, входження до якого стимулює розвиток у молодих людей розумових, комунікативних і рефлексивних здібностей і спонукає їх до співпраці та співтворчості з іншими його учасниками (І. Кудіна, О. Яковлева). Крім того, вивчення гуманітарних дисциплін передбачає не тільки встановлення

об'єктивних істин, скільки формування у студентів власних суб'єктивних суджень, емоційно-оцінних ставлень, що відіграє провідну роль в особистісному становленні майбутнього фахівця (В. Сериков).

На підставі викладеного уточнено, що *самостійна навчальна діяльність студентів-гуманітаріїв на основі використання інформаційно-комунікативних технологій є видом навчальної діяльності, яка виконується ними самостійно та спрямована на оволодіння узагальненими теоретичними знаннями, способами предметних і пізнавальних дій, професійними компетентностями на основі збирання, опрацювання, збереження й передачі інформації за допомогою комп'ютера.*

У дослідженні було зроблено висновок про те, що основним результатом організації самостійної навчальної діяльності студентів-гуманітаріїв на основі використання інформаційно-комунікативних технологій має стати сформованість готовності майбутніх фахівців до здійснення цієї діяльності. На підставі вищевикладеного зроблено висновок про те, що ця готовність включає такі структурні компоненти: мотиваційний, знаннєвий, діяльнісний, особистісний. Їх зміст відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Зміст структурних компонентів готовності студентів до здійснення самостійної роботи на основі інформаційно-комунікативних технологій

Структурні компоненти готовності	Зміст структурних складників
Мотиваційний	усвідомлення значущості самостійної навчальної діяльності в професійно-особистісному становленні майбутнього фахівця гуманітарного профілю та важливості включення в неї сучасних інформаційно-комунікативних технологій, розвиненість мотивації щодо оволодіння готовністю до здійснення цієї діяльності
Знаннєвий	засвоєння знань, необхідних для успішного здійснення самостійної навчальної діяльності на основі застосування інформаційно-комунікативних технологій
Діяльнісний	сформованість умінь, потрібних для здійснення самостійної навчальної діяльності із використанням інформаційно-комунікативних технологій
Особистісний	сформованість у людини необхідних для здійснення самостійної навчальної діяльності якостей: самостійності, креативності, наполегливості, відповідальності, цілеспрямованості тощо

Уточнимо, що для успішного здійснення самостійної навчальної діяльності на основі застосування інформаційно-комунікативних технологій насамперед потрібні знання про:

- загальні способи діяльності інтелектуального та практичного характеру;
- сутність самостійної навчальної діяльності та методи її організації;

- можливості й алгоритми використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання, у тому числі під час здійснення самостійної роботи;

- форми здійснення студентами самоконтролю, самооцінювання й за необхідності корекції перебігу власної самостійної навчальної діяльності, зокрема з використанням вищевказаних технологій.

У процесі наукового пошуку серед груп умінь, необхідних для здійснення студентами самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій, було виокремлено такі групи:

- інтелектуально-навчальні (уміння швидко відбирати, аналізувати, опрацьовувати, систематизувати, передавати потрібну для самостійної навчальної діяльності інформацію на основі використання інформаційно-комунікативних технологій; уміння планувати власну навчальну діяльність, усвідомлювати суть навчального завдання, обирати раціональний шлях досягнення поставлених цілей; уміння визначати послідовність і тривалість етапів діяльності, визначити алгоритм власної роботи; уміння планувати самостійну навчальну діяльність на занятті та вдома; уміння організувати робоче місце в аудиторії (раціонально розміщувати навчальні та комп'ютерні засоби, створювати сприятливі гігієнічні умови, організовувати режим роботи, визначити порядок і способи виконання розумових дій); уміння працювати з навчальною літературою й електронними носіями інформації, конспектувати; уміння осмислювати навчальний матеріал, розрізняти головне й другорядне, аналізувати, синтезувати, класифікувати, узагальнювати отриману інформацію, систематизувати докази, грамотно будувати виступи, формулювати висновки, творчо підходити до написання творів тощо; уміння оцінити й осмислити результати власної діяльності, здійснити самоконтроль і взаємоконтроль, оцінити правильність виконання завдання; уміння перевірити правильність і міцність засвоєних теоретичних знань, практичних навичок за допомогою інформаційно-комунікативних технологій);

- дослідницькі (уміння проводити аналіз інформації; уміння застосовувати логіко-математичні засоби в обробці даних наукового дослідження та застосовувати для цього комп'ютерну техніку; уміння робити висновки та приймати виважені рішення в умовах невизначеності; уміння використовувати знання із суміжних наук для вирішення поставлених завдань; уміння користуватися сучасною науковою інформацією, переробляти та передавати її з метою оптимального використання у творчій діяльності; уміння знаходити шляхи вдосконалення своєї діяльності, пропонувати цінні й корисні ідеї; уміння застосовувати ефективні методи у своїй самостійній роботі з використанням інформаційно-комунікативних технологій);

- мобілізаційно-організаційні (уміння мобілізувати себе до виконання самостійної навчальної діяльності, педагогічно правильно організувати її перебіг на основі відбору оптимальних для кожної конкретної ситуації інформаційно-комунікативних технологій);

- рефлексивно-оцінні (уміння об'єктивно оцінювати власні навчальні досягнення, формувати поточні й кінцеві цілі самостійної навчальної діяльності, здійснювати рефлексивний аналіз своїх дій та отриманих результатів з використанням інформаційно-комунікативних технологій тощо);

- контроль-коригувальні (уміння контролювати свої навчальні дії в процесі здійснення самостійної навчальної діяльності, за необхідності вносити відповідні зміни в її перебіг або змінювати використані інформаційно-комунікативних технологій на більш ефективні в конкретній навчальній ситуації);

- технологічні, необхідні для грамотного використання в навчальній роботі різноманітних інформаційно-комунікативних технологій (уміння володіти комп'ютером на рівні користувача; уміння працювати з різними редакторами: текстовим, графічним, електронних презентацій, вести власний архів, використовувати колективні електронні архіви, зберігати інформацію тощо; уміння отримувати необхідну інформацію за допомогою Інтернету з різноманітних електронних джерел інформації та визначати ступінь її достовірності; уміння спілкуватися в синхронному й асинхронному режимі з різними людьми; брати участь в інтернет-конференціях та інших масових заходах; уміння здійснювати самостійну роботу в межах дистанційного навчання, а також інші спеціальні вміння).

Під час проведення дослідження було теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей на основі використання інформаційно-комунікативних технологій. Так, з урахуванням поглядів науковців (В. Берека, О. Ващук, Д. Вертипорох, Л. Гаврілова, Р. Гуревич, М. Згуровський, І. Зязюн, Т. Коваль та ін.) першою дидактичною умовою визначено *забезпечення комплексного формування в майбутніх фахівців знань і вмінь, необхідних для реалізації самостійної навчальної діяльності із застосуванням указаних технологій*. Це зумовлено тим, що за результатами пілотажного дослідження тільки чверть студентів має високий рівень сформованості цих знань і вмінь. Відповідно до психолого-педагогічних досліджень (Л. Баженова, Е. Полат, В. Собкін, Г. Хозяїнов та ін.), другою з-поміж визначених дидактичних умов є *здійснення педагогічного супроводу впровадження інформаційно-комунікативних технологій у самостійну навчальну діяльність студентів-гуманітаріїв з урахуванням специфіки обраної ними спеціальності*. За результатами пілотажного дослідження, у реальній практиці такий супровід часто не вирізняється дієвістю.

Крім того, встановлено, що викладачі, пропонуючи студентам зміст і форми організації самостійної навчальної діяльності, не завжди достатньою мірою зважають на гуманітарний профіль професійної підготовки майбутніх фахівців, хоча врахування цього надзвичайно важливе, оскільки передбачає оволодіння студентами навчальним матеріалом із фахових дисциплін не тільки на рівні знань і вмінь, але й на рівні особистісних сенсів, перетворення змісту гуманітарної освіти в соціально значущі зміни особистості, фактор формування її духовності та культури. З огляду на це організацію самостійної навчальної діяльності студентів на основі використання інформаційних технологій варто спрямовувати на формування в майбутніх фахівців професійно не тільки необхідних знань, умінь, компетентностей, але й стійких гуманістичних орієнтацій, забезпечувати соціально значущі зміни в індивідуальному світогляді особистості.

На основі аналізу наукової літератури (В. Андрієвська, А. Башмаков, Г. Венер,

Т. Гергей, Б. Гершунський, В. Краєвський, В. Сериков та ін.) третьою дидактичною умовою повинно стати залучення майбутніх фахівців до виконання комплексу спеціально підготовлених завдань із метою накопичення досвіду реалізації самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

Визначено, що кожний підготовлений викладачами комплекс завдань повинен повністю охоплювати зміст відповідного навчального курсу, а згруповані в ньому завдання мають передбачати застосування студентами певних інформаційно-комунікативних технологій. Це дасть можливість забезпечити системність і послідовність в оволодінні навчальним матеріалом. На жаль, аналіз практики засвідчує, що багатьма викладачами такі комплекси не використовуються, що знижує ефективність їхньої роботи.

Реалізацію дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності студентів-гуманітаріїв з використанням інформаційно-комунікативних технологій відбито в схемі (рис. на с. 11).

У другому розділі **«Експериментальна перевірка дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій»** розкрито загальні питання підготовки та проведення педагогічного експерименту, висвітлено хід експерименту щодо впровадження визначених дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей із використанням інформаційно-комунікативних технологій, уточнено критерії й показники готовності майбутніх фахівців гуманітарного профілю до здійснення цієї діяльності, проаналізовано результати експериментальної роботи.

З метою перевірки висунутої в дослідженні гіпотези було організовано педагогічний експеримент, що проводився впродовж 2013–2015 рр. зі студентами гуманітарних спеціальностей Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Для визначення готовності студентів-гуманітаріїв до здійснення самостійної роботи на основі інформаційно-комунікативних технологій було уточнено відповідні критерії й показники: *мотиваційно-пізнавальний* (характер мотивів щодо оволодіння готовністю до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій); *когнітивно-функціональний* (сформованість знань, потрібних для виконання самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій); *особистісно-творчий* (характер сформованості визначених особистісних якостей, необхідних для здійснення самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій).

Для участі в експерименті було створено експериментальну (367 студентів) та контрольну (315 студентів) групи. В експерименті брали участь також 19 викладачів вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців гуманітарного профілю.

Рис. Схема реалізації дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій

Експеримент реалізовувався за такими трьома етапами: констатувальний, формувальний і контрольний. На першому з них визначався рівень готовності студентів експериментальної й контрольної груп до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій на початку експерименту. Було з'ясовано, що цей рівень був невисокий в обох групах. На формувальному етапі в експериментальній групі впроваджувалися визначені дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів на основі інформаційно-комунікативних технологій. У контрольній групі така робота проводилася час від часу, тобто вона не мала системного характеру

Так, реалізація першої дидактичної умови в експериментальній групі спрямовувалася на забезпечення комплексного формування в майбутніх фахівців знань і вмінь, необхідних для проведення самостійної навчальної діяльності із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій. Необхідно відзначити, що педагоги уважно вивчали навчальний матеріал, яким мали оволодіти студенти певного профілю в процесі здобуття вищої освіти, та враховували чинні вимоги до підготовки майбутніх фахівців завдань відповідно до державних освітніх стандартів.

Викладачі під час проведення лекційних, семінарських, практичних занять із гуманітарних дисциплін значну увагу приділяли забезпеченню опанування студентами знаннями, необхідними для здійснення самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій. Зокрема педагоги аналізували основні вимоги до цієї діяльності, характеризували її основні форми та види, висвітлювали, які інформаційно-комунікативні технології та з якими цілями доцільно застосовувати студентам під час здійснення самостійної навчальної діяльності, які типові труднощі виникають перед майбутніми фахівцями в даній діяльності та як їх усувати. З цією метою використовувалися різні методи та форми організації навчальної й, зокрема, самостійної навчальної діяльності, наприклад такі:

- міні-лекції на теми: «Специфіка застосування інформаційно-комунікативних технологій у процесі вивчення студентами гуманітарних дисциплін», «Класифікації видів і форм інформаційно-комунікативних технологій як засобу організації самостійної навчальної діяльності студентів», «Технологія оволодіння майбутніми фахівцями сучасними інформаційно-комунікативними технологіями» тощо;

- бесіди, «круглі столи» на теми: «Що таке інформаційно-комунікативні технології та як ними оволодіти?», «Основні переваги та недоліки інформаційно-комунікативних технологій як засобу організації самостійної навчальної діяльності студентів?», «Вимоги до застосування інформаційно-комунікативних технологій у процесі здійснення самостійної навчальної діяльності студентами гуманітарних спеціальностей» тощо;

- дискусії, диспути на теми: «Що таке готовність людини до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій?», «Як майбутнім фахівцям гуманітарного профілю оптимальним чином поєднати традиційні й інноваційні методи організації самостійної навчальної діяльності?», «Які обмеження існують у застосуванні інформаційно-комунікативних

технологій під час проведення студентами самостійної навчальної діяльності?» тощо.

Важливе місце в роботі зі студентами займали комп'ютерні практикуми і майстер-класи, які допомагали студентам добре оволодіти зазначеними технологіями. Студенти також залучалися до підготовки повідомлень, доповідей для семінарських і практичних занять на основі матеріалів Інтернету, виконання навчальних вправ за допомогою комп'ютера, написання рефератів, курсових, бакалаврських і магістерських робіт на основі опрацювання наукових джерел у друкованій та електронній формах.

Відповідно до другої дидактичної умови, в експериментальній діяльності здійснювався педагогічний супровід впровадження інформаційно-комунікативних технологій у самостійну роботу студентів-гуманітаріїв з урахуванням специфіки обраної ними спеціальності. Реалізація такого супроводу передбачала, що викладач надавав допомогу майбутнім фахівцям у ті моменти, коли вони дійсно відчували суттєві утруднення. Причому обсяг педагогічної підтримки на різних етапах вивчення тієї чи іншої навчальної дисципліни зумовлювався змістом самостійної навчальної діяльності студента та рівнем його навчальної підготовленості у відповідній предметній галузі. Наприклад, гостра необхідність у забезпеченні педагогічного супроводу впровадження інформаційно-комунікативних технологій у самостійну навчальну діяльність студентів-гуманітаріїв виникала під час розробки ними мультимедійних проєктів, написанні статей, художніх творів в електронні видання, підготовки виступів і доповідей для інтернет-конференції, проходження електронного тестування тощо. Варто уточнити, що в межах експериментальної роботи студенти розробляли мультимедійні проєкти на такі теми: «Специфіка створення мультимедійного проєкту студентами гуманітарних спеціальностей», «Що таке інформативно-комунікативні технології» тощо.

Відзначимо, що студентам для вдосконалення своєї самостійної навчальної діяльності із використанням інформаційно-комунікативних технологій пропонувалося опрацьовувати різні підготовлені навчально-методичні матеріали: пам'ятка для організації цієї діяльності, інструктивні листи тощо. Крім того, майбутніх фахівцям рекомендувалося ознайомитись із матеріалами сайтів, присвячених різним питанням організації самостійної навчальної діяльності.

Згідно з третьою дидактичною умовою, здійснювалося залучення майбутніх фахівців до виконання комплексу спеціально підготовлених завдань із метою накопичення досвіду реалізації самостійної роботи на основі використання інформаційно-комунікативних технологій. Ці завдання мали різні рівні складності, тобто мали репродуктивний, конструктивний і творчий рівень. Зрозуміло, що рівень складності підвищувався для студентів поступово. Наприклад, до завдань репродуктивного рівня належало завдання такого типу: знайти в Інтернеті терміни, які є синонімами до вищевказаного слова. Блок завдань творчого характеру серед інших містив такі завдання: пройти повністю веб-квест та обговорити його результати в межах малої групи. Наприклад, творчий рівень виконання запропонованих веб-квестів забезпечувався виконанням завдань такого типу: «Провести дослідження», «Досягнути консенсусу» тощо.

Уточнимо, що завдання веб-квесту становили окремі блоки питань, що супроводжувалися відповідними посиланнями на адресу в Інтернеті, де можна отримати необхідну для відповідей інформацію. Керівництво викладачем такою роботою здійснювалося різними способами: пропонування студентам схем для відповідей, ознайомлення з прикладами готових відповідей на інші аналогічні питання, проведення консультацій тощо.

На контрольному етапі експерименту проводився аналіз та узагальнення отриманих результатів, які відбито в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати експериментальної роботи (приріст у %)

Критерії й показники готовності студентів до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій	Групи					
	Е (367 студ.)	К (315 студ.)				
<p>Мотиваційно-пізнавальний: характер мотивів щодо оволодіння готовністю до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стійкі • проявляються епізодично • майже не проявляються 	+22,4 +11,6 -34,0	+5,3 +8,5 -13,8				
<p>Когнітивно-функціональний: 1) сформованість у студентів знань, потрібних для виконання самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знання характеризуються повнотою, системністю та гнучкістю • знання не мають ознак повноти, системності й гнучкості • знання практично відсутні 	+15,3 +8,3 -23,6	+4,2 +5,0 -9,2				
2) сформованість у студентів визначених груп умінь:	рівні сформованості					
	Група Е			Група К		
	високий	середній	низький	високий	середній	низький
• інтелектуально-навчальні	+14,5	-5,0	-19,4	+5,3	+2,4	-6,7
• дослідницькі	+11,3	+4,1	-15,4	+4,2	+1,2	-5,4
• мобілізаційно-організаційні	+16,3	+2,9	-19,2	+6,4	+1,5	-7,9
• рефлексивно-оцінні	+13,7	+4,9	-18,6	+5,4	+1,4	-6,8
• контрольні-коригувальні	+14,7	+4,2	-18,9	+6,1	+5,0	-7,1
<p>Особистісно-творчий: характер сформованості визначених особистісних якостей, необхідних для здійснення самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • стійкі • проявляються час від часу • майже не проявляються 	+14,9 +9,1 -24,0	+6,4 +8,2 -14,6				

Наведені в таблиці 2 узагальнені дані експериментальної роботи є підставою для висновку, що за всіма визначеними критеріями й показниками в студентів експериментальної групи було зафіксовано більш суттєві позитивні зміни в рівнях готовності до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій, ніж у студентів контрольної групи. Сказане підтверджує правильність сформульованої на початку дослідження гіпотези.

Вірогідність результатів експериментальної роботи доведена засобами математичної статистики з використанням критерію Пірсона.

Результати проведеного дослідження підтвердили основні теоретичні положення дисертації й дають підстави для низки **висновків**:

1. З урахуванням різних поглядів науковців у дисертації під самостійною навчальною діяльністю студентів розуміється специфічний вид діяльності, яка виконується ними самостійно та спрямована на оволодіння узагальненими теоретичними знаннями, способами предметних і пізнавальних дій, професійними компетентностями.

Визначено, що одним із засобів підвищення ефективності цієї діяльності студентів є інформаційно-комунікативні технології, які є засобом збирання, опрацювання, збереження й передачі інформації за допомогою комп'ютера. Основними перевагами цих технологій є надання можливості: індивідуалізації й диференціації навчання; інтенсифікації навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу; розширення інформаційних потоків за допомогою використання мережі Інтернет; підвищення мотивації та пізнавальної активності студентів; суттєве прискорення передачі знань і накопиченого досвіду студентам; забезпечення активного реформування традиційної системи освіти на засадах комп'ютеризації, що відповідає запитам інформаційного суспільства.

На підставі викладеного уточнено суть самостійної навчальної діяльності студентів-гуманітаріїв з використанням інформаційно-комунікативних технологій як виду навчальної діяльності, яка виконується студентами самостійно та спрямована на оволодіння узагальненими теоретичними знаннями, способами предметних і пізнавальних дій, професійними компетентностями на основі збирання, опрацювання, збереження й передачі інформації за допомогою комп'ютера.

2. Під час проведення дослідження визначено структуру та зміст готовності студентів гуманітарних факультетів здійснювати самостійну навчальну діяльність із використанням інформаційно-комунікативних технологій. Ця готовність включає: такі компоненти: мотиваційний (усвідомлення значущості самостійної навчальної діяльності в професійно-особистісному становленні майбутнього фахівця гуманітарного профілю та важливості включення в неї сучасних інформаційно-комунікативних технологій, розвиненість мотивації щодо оволодіння готовністю до здійснення цієї роботи); знаннєвий (засвоєння знань, необхідних для успішного здійснення самостійної навчальної діяльності на основі застосування інформаційно-комунікативних технологій); діяльнісний (сформованість умінь, потрібних для здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-

комунікативних технологій); особистісний (сформованість у студентів необхідних для здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій особистісних якостей: самостійності, креативності, наполегливості, відповідальності, цілеспрямованості тощо).

3. У процесі проведення дослідження було уточнено критерії й показники готовності студентів гуманітарних факультетів до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: *мотиваційно-пізнавальний* (характер мотивів щодо оволодіння готовністю до здійснення самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій); *когнітивно-функціональний* (сформованість знань, потрібних для виконання самостійної навчальної діяльності з використанням інформаційно-комунікативних технологій); *особистісно-творчий* (характер сформованості визначених особистісних якостей, необхідних для здійснення самостійної навчальної діяльності на основі використання інформаційно-комунікативних технологій).

4. У дисертації теоретично обґрунтовано дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності роботи студентів гуманітарних факультетів з використанням інформаційно-комунікативних технологій: 1) забезпечення комплексного формування в майбутніх фахівців знань і вмінь, необхідних для реалізації самостійної навчальної діяльності із застосуванням указаних технологій; 2) здійснення педагогічного супроводу впровадження інформаційно-комунікативних технологій у самостійну навчальну діяльність студентів-гуманітаріїв з урахуванням специфіки обраної ними спеціальності; 3) залучення майбутніх фахівців до виконання комплексу спеціально підготовлених завдань із метою накопичення досвіду реалізації самостійної навчальної роботи на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

Експериментальною реалізацією визначених дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності роботи студентів гуманітарних факультетів із використанням інформаційно-комунікативних технологій доведена їхня ефективність. Так, результати експерименту засвідчують, що в експериментальній групі кількість студентів із високим рівнем готовності до такої роботи збільшилася на 17,1 %, а в контрольній групі цей показник становить лише 2,8 %; водночас кількість студентів, у яких виявлено низький рівень відповідної готовності, зменшилася в експериментальній групі на 21,3 %, а в контрольній групі – на 4,4 %. На підставі цього можна зробити висновок про те, що теоретично обґрунтовані дидактичні умови забезпечують підвищення рівня готовності студентів-гуманітаріїв здійснювати самостійну навчальну діяльність на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Потребують подальшої розробки питання вдосконалення моніторингу результатів самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей на основі використання інформаційно-комунікативних технологій, підготовки викладачів до організації та здійснення цього процесу, а також організації самостійної навчальної

діяльності студентів природничих факультетів з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

Основний зміст дисертації викладено в таких публікаціях:

I. Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дослідження:

1. Бучинський А. В. Роль самостійної навчальної діяльності студентів у підвищенні якості сучасної вищої освіти / А. В. Бучинський // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2013. – Вип. 47. – С. 25–27.

2. Бучинський А. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів ВНЗ як педагогічна проблема / А. В. Бучинський // Науковий вісник Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2013. – Вип. 9–10. – С. 52–57.

3. Бучинський А. В. Специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців гуманітарного профілю в сучасних вишах / А. В. Бучинський // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. Херсон. нац. тех. ун-ту. – Херсон : Грінь Д. С., 2013. – Вип. 2 (9). – С. 221–225.

4. Бучинський А. В. Перспективи використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у процесі навчання студентів вищих навчальних закладів вишах / А. В. Бучинський // Проблеми сучасної педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 44. – Ч. 2. – С. 59–63.

5. Бучинський А. В. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів гуманітарних спеціальностей на основі використання інформаційних технологій / А. В. Бучинський // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2014. – Вип. 39 (92). – С. 494–498.

6. Бучинський А. В. Експериментальна перевірка умов організації самостійної роботи студентів гуманітарних факультетів з використанням інформаційно-комунікативних технологій / А. В. Бучинський, С. І. Ткачов // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : зб. наук. пр. – Херсон : Грінь Д. С., 2014. – Вип. 2 (11). – С. 83–86.

7. Buchynskiy A. The implementation of didactic conditions of the humanity specialization students' independent work management using information and communication technologies / A. Buchynskiy, A. Tkachov // *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*. – Praha : Publishing house Education and Science, 2015. – № 2 (15). – P. 10–14.

II. Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Бучинський А. В. Самостійна робота як вища форма навчальної діяльності студентів у ВНЗ / А. В. Бучинський // Новина та за напереднали наука – 2013 : матер. ІХ Міжнар. наук-практ. конф. (Софія, 17–25 травня, 2013 р.). – Софія : «Бял ГРАД-БГ», 2013. – Т. 18. Педагогічні науки. – С. 27 – 29.

9. Бучинський А. В. Про організацію самостійної навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі / А. В. Бучинський // Сучасна вища і середня освіта в умовах реформування : проблеми, теорія, практика : матер. наук.-

практ. конф. (Харків, 22 листопада 2013 р.). – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. – С. 6.

10. Бучинський А. В. Про використання інформаційно-комунікативних технологій у самостійній роботі студентів ВНЗ / А. В. Бучинський // Психолого-педагогічне забезпечення професійної підготовки фахівців технічного, економічного та гуманітарного профілю : зб. тез за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Херсон, 18 березня 2014 р.). – Херсон : ФОП Грінь Д. С. – С. 13–15.

11. Бучинський А. В. До питання використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у вищій школі / А. В. Бучинський // Europejska nauka XXI rowiek – 2014 : матер. IX Міжнар. наук-практ. конф. (Перемишль, 7–15 травня, 2014 р.). – Перемишль : Nauka i studio. – Т. 14. Педагогічні науки. – С. 79–81.

12. Бучинський А. В. Інформаційно-комунікативні технології як інноваційний засіб навчання студентів / А. В. Бучинський // Матер. наук. конф. викладачів, докторантів і аспірантів кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи (Харків, 13 травня 2014 р.). – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2014. – С. 35–36.

АНОТАЦІЇ

Бучинський А. В. Дидактичні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей з використанням інформаційно-комунікативних технологій. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, МОН України. – Харків, 2016.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми організації самостійної роботи студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів на основі використання інформаційно-комунікативних технологій.

У дисертації визначено суть самостійної навчальної діяльності студентів з використанням інформаційно-комунікативних технологій, структурні компоненти (мотиваційний, знаннєвий, діяльнісний, особистісний) та зміст готовності студентів до здійснення самостійної навчальної діяльності, критерії (мотиваційно-пізнавальний, когнітивно-функціональний, особистісно-творчий) й показники цієї готовності. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови організації самостійної навчальної діяльності студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів із використанням інформаційно-комунікативних технологій. Експериментальною реалізацією цих умов доведено їхню ефективність.

Ключові слова: самостійна навчальна діяльність, студент, гуманітарна спеціальність, вищий навчальний заклад, інформаційно-комунікативні технології, дидактичні умови.

Бучинский А. В. Дидактические условия организации самостоятельной учебной деятельности студентов гуманитарных специальностей с использованием информационно-коммуникативных технологий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория образования. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, МОН Украины. – Харьков, 2016.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы организации самостоятельной учебной деятельности студентов гуманитарных специальностей высших учебных заведений на основе использования информационно-коммуникативных технологий.

С учетом различных точек зрения ученых в диссертации определено, что под самостоятельной учебной деятельностью студентов следует понимать специфический вид деятельности, выполняемой студентами самостоятельно и направленный на овладение обобщенными теоретическими знаниями, способами предметных и познавательных действий, профессиональными компетенциями. Установлено, что одним из средств повышения эффективности этой деятельности является информационно-коммуникативные технологии, представляющие собой средство сбора, обработки, хранения и передачи информации с помощью компьютера. Основными преимуществами этих технологий является возможность: индивидуализации и дифференциации обучения; интенсификации самостоятельной работы субъектов образовательного процесса; расширения информационных потоков посредством использования сети Интернет; повышения мотивации и познавательной активности студентов; существенного ускорения передачи знаний и накопленного опыта студентам; активного реформирования традиционной системы образования на основе дальнейшей компьютеризации, что соответствует запросам информационного общества.

При проведении исследования определены структурные компоненты и содержание готовности студентов гуманитарных факультетов выполнять самостоятельную учебную деятельность на основе использования информационно-коммуникативных технологий: мотивационный (характер мотивов по овладению готовностью к осуществлению самостоятельной учебной деятельности с использованием информационно-коммуникативных технологий); знаниевый (усвоение знаний, необходимых для успешного осуществления самостоятельной учебной деятельности на основе применения информационно-коммуникативных технологий); деятельностный (сформированность умений, необходимых для осуществления самостоятельной учебной деятельности с использованием информационно-коммуникативных технологий); личностный (сформированность у человека необходимых для осуществления самостоятельной учебной деятельности качеств: самостоятельности, креативности, настойчивости, ответственности, целеустремленности и т.п.).

В процессе проведения исследования было уточнены критерии (мотивационно-познавательный, когнитивно-функциональный, личностно-творческий) и соответствующие показатели готовности студентов гуманитарных факультетов к осуществлению самостоятельной учебной деятельности с использованием информационно-коммуникационных технологий.

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические

условия организации самостоятельной учебной деятельности студентов гуманитарных факультетов с использованием информационно-коммуникативных технологий: 1) обеспечение комплексного формирования у будущих специалистов знаний и умений, необходимых для реализации самостоятельной учебной деятельности с применением указанных технологий; 2) осуществление педагогического сопровождения внедрения информационно-коммуникативных технологий в самостоятельную учебную деятельность студентов-гуманитариев с учетом специфики выбранной ими специальности; 3) привлечение будущих специалистов к выполнению комплекса специально подготовленных задач с целью накопления опыта реализации самостоятельной учебной работы на основе использования информационно-коммуникативных технологий.

Экспериментальной реализацией указанных дидактических условий организации самостоятельной учебной деятельности работы студентов гуманитарных факультетов с использованием информационно-коммуникативных технологий доказана их эффективность.

Проведенное исследование не исчерпывает всех аспектов затронутой проблемы. Требуют дальнейшей разработки вопросы совершенствования мониторинга результатов самостоятельной учебной деятельности студентов гуманитарных специальностей на основе использования информационно-коммуникативных технологий, подготовки преподавателей к организации и осуществлению этого процесса, а также организации самостоятельной учебной деятельности студентов естественных факультетов с использованием информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: самостоятельная учебная деятельность, студент, гуманитарная специальность, высшее учебное заведение, информационно-коммуникативные технологии, дидактические условия.

Buchinskyi A. Didactic conditions of students' independent educational activity in humanitarian specialties using information and communication technologies. – The manuscript.

Thesis for Candidate's Degree of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.09 – teaching theory. – H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2016.

The thesis defines the essence of students' self-learning activities using information and communication technologies, structural components (motivating, knowledgeable, active, personal) and the content of students' readiness to perform independent educational activity, criteria (motivational and cognitive, cognitive-functional, personal and creative) and indicators of such readiness. It is given the theoretical pedagogical conditions of students' independent educational activity in humanitarian specialties in higher educational institutions using information and communication technologies. The effectiveness of these conditions are proved by their experimental realization.

Keywords: independent work, humanitarian faculties in higher education, pedagogical conditions, information technology.